

REALNO-POVIJESNA PRISUTNOST PERSONALISTIČKOG POKRETA

Personalizam Emmanuela Mouniera nije filozofski *sistem*, a nije ni 'velika' filozofija u tehničkom smislu: rigorozni kategorijalni pojmovni aparat koji bi budućim pokoljenjima služio kao prikladno školsko sredstvo u pedagogiji mišljenja. Mounierov personalizam nije ni filozofija koja je prodrla u mase na ulici, kao što je to Sartreova filozofija.

Ako to nije, čemu se tada njime baviti, i to u ime filozofije?

Na to pitanje odgovaraju svjedočanstva nekoliko generacija, ne samo Francuske nego i ostalih evropskih zemalja, kojima je inicijativa Emanuela Mouniera bila upletena kako u realno-povijesna zbivanja tako i u idejno-teoretske kontroverzije.*

Personalizam Emmanuela Mouniera jest pokret misli i akcije rođen iz svijesti o integralnoj krizi XX stoljeća koju je najavila ekonomska kriza godine 1929. Suprotstavivši se tadašnjim ideologijsko-doktrinarnim simplifikacijama, s jedne strane, vulgarno-materijalističkim, s druge strane, tradicionalno-spiritualističkim, u tumačenju krize čovjeka i povijesti, personalistički pokret je nastojao istražiti stvarna žarišta krize u svjetlu nekoliko osnovnih perspektiva o čovjeku kao *osobnoj egzistenciji*, izlučujući te osnovne perspektive iz efemernih misaonih navika epohe: spiritualističkog individualizma i materijalističkog kolektivismu. Jedan i drugi predstavljali su dominantne teorijske zablude o čovjeku iz kojih su slijedile na planu društveno-povijesne prakse prijeporne, a i nehumane posljedice.

Angažirajući se na realno-povijesnom planu, otkrivajući probleme evropskog društvenog života, Mounier je neprimjetno u klimi »posljednje Evrope«, Evrope do pred drugi svjetski rat, zauzeo mjesto duhovnog vođe i učitelja jednog dijela generacije tridesetih godina, kao nekad, na prekretnici stoljeća, njegov duhovni učitelj, Bergsonov učenik, Charles Péguy. Stanovitoj monotoniji pjesničko-misaonih ritmova svojeg učitelja Mounier suprotstavlja širi, življi, aktualniji, filozofski dijalog.

Nakon oslobođenja godine 1945. odzvanjali su u Francuskoj na izgled slobodniji glasovi koji su mnogo obećavali. Dosta je pomisliti na Sartrea, pa da se prisjetimo obećane zemlje. U godinama konfuzija koje su slijedile nakon sloma jednog povijesnog svijeta, činilo se i nadalo, da bi ti glasovi mogli pomoći. Vratilo se vrijeme obligatne osamljenosti, jer je dijalog između raznih pozicija, filozofskih i političkih, bio nemoguć: svaki je počeo govoriti sam za sebe. Nanovo se zapalo u monologe i osamljenička tumanjanja.

U pantragičnom poslijeratnom raspoloženju u Evropi i u svijetu, u kojem je do temelja uzdrmana vjera u čovjeka, Mounier dolazi sa svojim

* Ova je studija završni dio cjeline, koju čine već tiskani dijelovi »Inicijativa Emmanuela Mouniera s onu stranu 'ljevice' i 'desnice'« (»Razlog« 54/55/56, str. 347-361), »Mounierov pokušaj personalističke kritike komunističke civilizacije« (»Razlog« 43/44, str. 909-926), »Personalistička kritika nacional-socijalističke i fašističke civilizacije« (»Crkva u svijetu« 5/1968, str. 39-45).

»Espritom« svaki mjesec da usprkos paroli neonihilizma, koji ovog puta proklamira formulu »čovjek je mrtav«, budi krhku nadu nesigurnom hipotetskom porukom i upornim povjerenjem u čovjeka: iako je vrijeme optimizma zauvijek prošlo, ne treba i ne smije se pasti u očaj, koji paralizira suprotstavljanje ne samo političkom oportunizmu nego još više onoj »korozivnoj snazi neprekidne metafizičke strasti« s kojom je moderni čovjek tražio (i traži još uvijek) integralno jedinstvo misli i akcije, izgubljeno u racionalističkim apstrakcijama političkog akademizma.

Koliko je Mounier svojom inicijativom da politiku izvuče iz škola, naročito iz jedne koja ih sve ujedinjuje — škole zavođenja ekskluzivnim metodama dresure i propagande — pridonio tome da se ne sustane u sustalom vremenu, prije rata, za vrijeme rata i neposredno poslije rata, svjedoče svjedočanstva o ulozi personalizma u nekim evropskim zemljama.

Personalizam u Poljskoj značio je »duhovno mjesto«, gdje su se susretali mladi intelektualci još prije rata, kritički i revolucionarno raspoloženi prema zaostalom i reakcionarnom poljskom katolicizmu. Ti poljski intelektualci, koji su pokušali transformirati mentalitet poljskog naroda i osigurati gibanje prema socijalnoj revoluciji, našli su se svi u poljskom oružanom otporu gdje su nastavili s radom: Mounierov »Manifest«, preveden i umnožen, kolao je među pripadnicima otpora gdje se o njemu studiozno raspravljalo. Personalističke ideje u tome su trenutku pomagale da se zanos za respektom čovjeka i osnovnih ljudskih vrijednosti ne utrne i da se izdrži u borbi protiv nacizma. U Nizozemskoj se personalizam konstituirao u autonomnu snagu i zauzeo vlast. Prije rata »Esprit« se nije mnogo čitao u Nizozemskoj, a personalizam je bio poznat kao francuska idejna novost samo u uskim intelektualnim krugovima frankofila. Poslije rata, međutim, sam termin, iako ne i sam sadržaj personalizma u čitavu svome bogatstvu, prodro je u sve novine i u sve javne diskusije. Socijalna filozofija personalizma umiješana je u svakodnevnu politiku. Brugmans, ministar informacija u nizozemskoj vladi, izjavljuje kako je personalistički pokret dao nizozemskom narodu poslije oslobođenja ne samo prvog ministra nego i ostale ministre koji su usvojili socijalnu filozofiju personalizma.

Nizozemski je pokret na temelju »Esprita« koncipiran još za vrijeme rata u zatvoru, gdje su se našli pripadnici konfesionalnih i nekonesionalnih političkih stranaka i socijalističkih pokreta. U međusobnim polemikama, pripadnici konfesionalnih stranaka prigovarali su socijaldemokratima, koji su se osjećali neko vrijeme oslobođeni, poslije raspada internacionale (1914), dok opet nisu dospjeli pod kapu njemačke socijalističke stranke, da nemaju »principa« protiv »revolucije nihilizma«. Socijalisti su odvrćali konfesionalnim strankama: uvijek ste bili i jeste »reakcionarni u socijalnoj stvari« i prikrivate svoju konzervativnost i retrogradnu politiku auktoritetom svojih Crkava. Brugmans zaključuje svoj izvještaj o personalističkom pokretu u Nizozemskoj: »Složili smo se o osnovnim principima i izašli iz Gestela s programom i imenom: *personalistički socijalizam*«. Ono bitno što su primili od personalizma Brugmans rezimira: »... naučili smo mrziti idealizam i misliti rukama usprkos riziku

(formula Denisa de Rougemonta!) . . . XI Marxova teza — filozofi su do sada različito tumačili svijet, sada se radi o tome, da se svijet izmijeni — ostaje jedan od temeljnih tekstova personalizma, jer svijet danas treba da se izmijeni.«

Najjača središta personalističkog utjecaja bila su u Švicarskoj, gdje su studijske grupe »Esprita« bile ustanovljene u svim glavnim gradovima: Bernu, Ženevi, Zürichu, Luzernu, Fribourgu. Mounier konstatira kako su to »najsolidnije armature našega utjecaja«. Personalistička središta u Švicarskoj nisu prestala s aktivnošću ni za vrijeme rata. Središta su živjela četiri godine autonomnim životom. (Iz tih krugova u Švicarskoj potječe i prvi direktor »Esprita« poslije Mounierove smrti, godine 1950, Albert Beguin, koji je osnovao »Cahiers do Rhône«, gdje su surađivali » . . . lucidni i odlični ljudi, pokretači akcije« (Mounier).

Dramski pisac Eugène Ionesco obavještava o grupi rumunjskih intelektualaca personalističke inspiracije koji se bore s opskurnim rumunjskim kompleksima nacionalizma, individualizma i intelektualizma. Unutar te grupe rodila se teza o »neokratskom rodu« u kojem se reflektira sudbina svijeta: stalno nadilaženje u intelektualizmu.

U Jugoslaviji personalizam je imao konkretan utjecaj uglavnom u Sloveniji. Taj utjecaj vezan je uz ličnost Edvarda Kocbeka, slovenskog pjesnika, esejista i političara, koji je bio korespondent »Esprita« iz Jugoslavije prije rata. Kocbek osniva časopis »Dejanje« kao organ pokreta progresivnih slovenskih intelektualaca. Taj pokret se borio protiv duha klenikalizma, koji je pod kršćanskim izlikama gušio mlade sile naroda i stavljao ozbiljne prepreke njihovu političkom i moralnom oslobođenju. Iako se samo Mounierovo ime nije mnogo spominjalo u tome časopisu, ipak je duh Mounierova »Personalističkog manifesta« bio prisutan i njime se inspirirala aktivna avangarda borbe protiv klerikalizma. Slovenski pokret proširio se prije rata toliko da je obuhvatio ne samo katolike nego i ostale intelektualce, radnike i omladinu, kršćane i nekršćane. (I u Hrvatskoj je postojao utjecaj personalizma, ali se nije nikada razvio i konstituirao kao relativno samostalna idejna snaga vezana uz jasno definiranu grupu nego je ostao više-manje na planu individualnog idejnog formiranja pojedinih intelektualaca bez rezonancije u realnom povijesnom zbivanju).

U ostalim evropskim zemljama i u nekim zemljama izvan Evrope, utjecaj personalizma je novijeg datuma, tj. poslije rata, kao npr. u Španjolskoj, Velikoj Britaniji, Italiji i Portugalu. Izvan Evrope, naročito u zemljama Južne Amerike, interes za personalizam kao i njegov utjecaj raste.

Iz svega toga moglo bi se konstatirati o konkretnom povijesnom utjecaju personalizma slijedeće: u mnogim zemljama u kojima je bio samo gdjekoji pretplatnik »Esprita« prije rata, rodili su se u teškoj ratnoj i dezorijentiranoj poslijeratnoj atmosferi mnogi pokreti personalističke inspiracije. Pokreti se razlikuju po intenciji i po ekspresiji, već prema sredinama gdje niču: negdje se stapaju s nekom već postojećom formom političke akcije, negdje se nadovezuju na autohtone srodne snage, negdje

služe kao nevidljivi, a ipak prisutni katalizatori jednog općepovijesnog pokreta: borbe za oslobođenje, političko i idejno, i borbe za socijalizaciju. Ta posljednja borba nadovezuje se na intenciju samog Mouniera koju je on izrazio u jednom poljskom časopisu godine 1946. u vrijeme kad su u Francuskoj čvrsto vjerovali da je jedini izbor kapitalizam ili staljinski komunizam: »Personalizam treba da bude produbljenje i nadopuna socijalizma, a ne barijera na njegovu putu.«

Poslije II svjetskog rata, kada se nanovo spremao na organizirano istraživanje svoga vremena i na borbu protiv ustaljivanja novih nereda, reagirajući na nerazumijevanje i nesporazume koji su se spletali oko personalističkog pokreta sve tamo od njegova začetka 1932, Mounier piše: »Znamo sve nezgode kojima se izlažemo dopuštajući da se primijeni etiketa kao što je personalizam na grupu istraživanja i voljâ, koja želi ostati u isti mah otvorena i snažna.«

Ortodokсни katolici i ekstremni desničarski integristi predbacivali su Mounieru da balansira između ljevice i desnice, da nastoji harmonizirati kontradiktorne elemente — kršćanstvo i komunističku revoluciju — što ga dovodi u poziciju mediokriteba u odluci, da čitavim svojim pokretom priprema putove socijalističkoj revoluciji time što respektira zahtjeve proletarijata. Kad bi ga katolici tridesetih godina pozivali kao direktora »Esprita« na javne diskusije i suočavanja, Mounier je osjećao njihovu zlu namjeru: »Dolazim uvijek da predstavljam čitav »Esprit«, vjernike i nevjernike. Ali me uvijek traže da govorim više kao kršćanin: ono što bi oni htjeli javno obrukati, osjećam to dobro, jest: sramežljivog kršćanina.«

Mounier je odbijao svako dvosmisleno tumačenje svojih izjava, naročito o stvarima koje ne dopuštaju nedorečenosti. Tako, prigodom jedne konfrontacije između raznih omladinskih pokreta godine 1932, gdje se raspravljalo o revoluciji, Mounier je istupio u ime »Esprita« i precizirao jasno dva smisla revolucije koje on prihvaća: »Mi se smatramo revolucionarima u dvostrukom smislu: prvi put, ukoliko je život duha pobjeda nad našim lijenostima tako, da se na svakom koraku moramo trgnuti iz našeg drijemeža i drijemeža ustaljenog nereda, adaptirati se novoj objavi... Drugi put, u tom smislu da naš revolt protiv svijeta godine 1932. implicira bez ikakve rezerve osudu i prevrat svim sredstvima, naročito ilegalnim, tj. efikasnim, aktualnog kapitalističkog režima.«

Spiritualistima, Mauriacu osobno, koji optužuju Mouniera i njegov pokret da pripremaju putove »komunističkoj revoluciji«, Mounier odgovara (1933): »Bojimo se krvi, barikada: krv, ima desetak načina na koji se ona može prolijevati; svaki dan režim uvlači anemiju u krv milijuna bića kroz milijune bijedâ... Ako su naše doktrine marksističke, neka nam se kaže u čemu: to više bismo bili zbunjeni što većina naših protivnika ne poznaje temeljne opozicije koje dijele marksističke škole, a žele da sude o tim kompleksnim pitanjima grubim pojmom kojim vezuju narodnog demokrata uz Staljina...«

Tendencija da se Mounierov personalizam interpretira kao »plijesan građanskog organizma u raspadanju« i kao »mašina protiv revolucije« imala je svoje porijeklo unutar francuskih komunista, okupljenih poslije

oko časopisa »Nouvelle Critique« i »Cahiers du Communisme«. S Rogerom Garaudyjem na čelu, naročito nakon 1948. u povodu Jugoslavije koja je bila prekinula odnose sa SSSR-om, a prema kojoj su Mounier i njegovi suradnici zauzeli pozitivan stav, kao i u povodu specijalnog broja »Esprit« prigodom proslave stogodišnjice »Komunističkog manifesta« pod naslovom »Otvoreni marksizam protiv skolastičkog marksizma«, učestali su napadaji na Mouniera i njegov personalistički pokret u nizu članaka s oštrim naslovima. Ti napadaji bili su okrunjeni napadajem na personalizam sa strane moskovske »Pravde« od 29. rujna 1951.

Prigovori francuskog dogmatskog marksizma upućeni Mounieru svodili su se na kritiku Maunierova interesa i pažnje za *sudbinu individualnog čovjeka, kako u strukturama građanskog društva tako i u strukturama socijalističkog*, tada još prvenstveno sovjetskog. U ime marksista prorokovao je Henri Lefebvre 1932: »Pitanje individualnog čovjeka neće se postavljati još pedeset godina.«

Na te prigovore francuskih marksista-komunista Mounier je 1946. odgovorio: »Ako od sada poklanjamo pažnju sudbini čovjeka dok su toliki drugi upregnuti u reformu struktura, to je zbog toga što znamo suprotno njima da duhovno oslobođenje može biti samo teška, mučna i nesigurna tekovina koja postavlja probleme čije posljednje ključeve ne drži ni političar ni sociolog, i da svaka revolucija može ne uspjeti kako zbog zablude u taktici tako i zbog zablude o čovjeku. Zabraniti nam te preokupacije u neposrednom znači nijekati Marxu pravo da misli *Kapital* prije nego što je realizirana socijalistička revolucija. Prebaciti te preokupacije u buduću povijest — carstvo slobode, bezdržavni komunizam nakon diktature proletarijata — tako daleku od prisutne povijesti da je bez utjecaja na nju, znači rekonstruirati neefikasne rajeve koje su denuncirali Marx i Feuerbach.«

Često su od Mouniera tražili da definira personalistički pokret u dvije-tri riječi. Na ta traženja Mounier je prilikom jedne ankete 1946. o evropskim časopisima rekao: »Kad to pokušam (tj. odrediti pokret u dvije riječi), vidim, da mogu samo predstaviti živu ekipu, koja se formirala pod pritiskom snažne i u početku konfuzne potrebe i polako izgrađivala svoju ideju, a budućim generacijama prepuštam brigu, da je definiraju, tj. pokopaju s nekoliko jednostavnih formula.«

Čini mi se, da na kraju ovog ciklusa studija o Mounieru i personalističkom pokretu treba da citiram neke vrste Mounienov testament u kojem se rezimiraju borbe, nade i strahovanja angažirane misli u jednom teškom vremenu.

U veljači 1950, mjesec dana prije smrti, Mounier piše: »Mi nismo nikada bili u direktnom okrugu komunističke partije. Naša filozofija koja duguje dio svojega zdravlja marksističkim vodama nije, međutim, od njih primila krštenje, iako se poklapa s mnogim perspektivama marksizma; njezini temelji su drugi i zbog toga je sve modificirano. Ako smo poklanjali komunizmu, u Francuskoj, poslije godine 1944, naročitu pažnju, to je zbog toga što su nas naročiti uvjeti u Francuskoj (i u Italiji) na to navodili. Rezistencija je ostavila obećanje jednog komunizma reintegriranog u

francusku tradiciju, sposobnu da novim iskustvom i s manje utopije stvori jedan francuski socijalizam... Jedinstvo rezistencije pružalo je šansu neočekivanom. Zločinac koji ju je prezirao...

Ako je posvojala šansa da se francusko nacionalno buđenje pokrene putem ujedinjenja partije koja je tada reprezentirala *grosso modo* francuski proletarijat sa svim plemenitim snagama zemlje (kažem hotimično: *plemenitim*, u jednom ovdje najvlastitije političkom smislu: onima koje imaju kredit), mi smo pospješivali tu šansu. Ona je implicirala to da komunistička partija tretira kao većinske realitete, makar bili sekundarni, snage koje su se priklanjale njoj; da prione uz rješavanje francuskih problema neposrednom refleksijom o francuskim realitetima; da respektira narod, kazujući mu čak i tegobnu istinu, odgajajući ga za demokraciju; da se stavi u obranu protiv totalitarne kuge koja obilazi svijetom. Umjesto toga, sve više i više, po imitaciji stranih komunističkih partija, ona tolerira samo sebe, stvara od imitacije i bezuvjetne idolatrije SSSR-a kamen temeljac svoje ortodoksije, ona laže i pokriva laž, ona redovima svojih kadrova nameće poslušnost bez razlike, ona se prepušta Leviathanu. Dječja bolest ili neizlječivi rak, budućnost će reći. *Budući da ostaje velikim dijelom partija proletarijata, mi nećemo prijeći u tabor onih koji protiv nje vode oružani rat. Zadovoljit ćemo se ratom za istinu. Ne želimo ranjavati one koje ona štiti ili kompromitirati zaštitu koju im ona donosi još samom svojom egzistencijom, ali upravo radi njih, čija misao ostaje naš vodič, nameću nam se dvije dužnosti.*

Prva: da branimo bez duha odstupanja sve ono što čini u svakom režimu vrijednost čovjeka u vrlo preciznim točkama: materijalnu sigurnost, socijalno dostojanstvo (ovdje, s komunistima, bez oklijevanja, svaki put kad to bude potrebno), ljudski ponos, građansku i demokratsku hrabrost, intelektualno poštenje, duhovnu slobodu — sa svakim, u svakom slučaju, braniti bez ekvivokacije, protiv svakog, u svakom slučaju, koji to kompromitira. Nikakav *pro*, nikakav *anti* odlučan jednom zauvijek: borbeno raspoznavanje.

Druga: koju zahtijeva od nas teško i krvavo iskustvo socijalističkih naroda Evrope jest da istražujemo svu prašinu koja nosi klice dehumanizacije, sve do doktrina, tehnika i promjenljivosti njihovih revolucija. Mi nismo neosjetljivi za činjenicu da su, u tapkanju predmarksističkih socijalizama, marksizam, zatim lenjinizam supstituirali jednu metodu akcije čija je efikasnost na kratkim historijskim uspijevanjima sigurna. Ali treba gledati cijenu i što iz toga slijedi. Problem se danas postavlja svim socijalistima i mnogim ostalima, pred činjenicama da se zna da li moderni uvjeti tehnike i borbe ne transformiraju stanoviti red efikasnosti u proces smrti. Taj se problem ne može više izbjeći.

Te dvije dužnosti ne zabranjuju treću: izbjegavati snagom golemog strpljenja i dezinteresirane inteligencije da se ne dovrši raskid između komunizma i nacije. Ostajemo danas kao i jučer zabrinuti za tu vezu u tolikoj mjeri u kolikoj je komunizam još velik dio proletarijata. Tri iskustva učinjena poslije 1944. očistila su teren od zabluda koje se ne smiju činiti na tom zglobu dvostruke Francuske. Pokazano je da svaki

travaillisme, koji bi htio obnoviti socijalizam na planu klubova, bez balasta i bez soka proletarijata, jest osuđen na močvaru: neuspjeh post-rezistencije. Pokazalo se da svako prikupljanje heretika i demisioniranih iz ljevice, bez snažne doktrine i bez narodnog sloja, završava u nemoći: neuspjeh R-D-R-a. Pokazalo se konačno da formacije, koje se zbog svoje ideološke slabosti, mimetizma komunističkih teza i odsutnosti autonomne igre pojavljuju samo kao instrumenti komunističke partije, nisu sposobne danas čak proširiti akciju: neuspjeh Front nationala, P. S. U. i mnogih drugih parakomunističkih grupacija. Na bazi tih triju lekcija treba da nanovo promislimo o problemu nekomunističke ljevice. Negativni uvjeti su jasni. U smislu koji smo mi dali riječima: nikakav sistematski antikomunizam, nikakav eklektički travaillisme, nikakav bergerysme, nikakav kriptokomunizam. To je suma mnogih negacija, ali treba početi u svakoj akciji delimitiranjem njezina terena udarcima neuspjeha. Mi znamo, da nam sadržaj akcije, pogodno da preuzmemo veliku francusku revolucionarnu tradiciju (jednako kao i tradiciju Rose Luxemburg ili Gramscija), može donijeti samo snažna doktrinarna invencija i živi impuls proletarijata, spojeno jedno s drugim...

Ne radi se pri tome da si stvorimo sliku proletarijata koja bi odgovarala našoj želji... treba ga hraniti realitetima, a ne fetiškim dogmama... Treba da nastavi... pozitivno djelo komunističke partije eliminirajući sve otrove koji su se s njima smiješali. Takva je jedna od naših glavnih sutrašnjih zadaća. Mi ćemo joj dati najširi mogući izlazak u reviji i naša želja je da u njoj možemo jednog dana kolaborirati s komunizmom koji je izišao iz ćorsokaka...

Nećemo se zabavljati time da konstituiramo herbarij onih koji su demisionirali iz komunističke partije. Nećemo se angažirati u polemičkim močvarama... Oni koji se otcijepo od komunizma s nedovoljno rezolutnim i vjernim srcem treba da izbjegnju dva ćorsokaka: zavjeru pesimista koju im pruža Koestler, i zavjeru optimista koju im predlaže čitav svijet. Protiv pesimizma imamo vjeru. Protiv optimizma izjedanje nepravde...

Ako socijalistička revolucija skrene, odviše je komotno suditi je, okrenuti se i sjesti. (Više nego ikad treba da obnovimo revolt naših dvadesetih godina, prekidanja naših dvadeset i petih godina.) Kršćanin ne ostavlja siromaha, socijalist ne napušta proletarijat, inače se krivo zaklinju na svoje ime. Specijalizirani biro i htjeli bi sigurno ne računati na nas zbog toga prkosa.«

Razmišljajući nad iskustvom povijesnih akcija, Mounier je uvidio da se u traženju svoga povijesnog puta inkarnacije personalistička inspiracija izlaže riziku u slijedećem smislu: tamo gdje se personalizam utjelovi u jednu konkretnu akciju i uzme ime, može biti upotrijebljen za to da izda duh iz kojeg je rođen. Mounier upozorava: nacisti su se nazivali socijalistima i trockistima, staljinisti i trockisti su prisvajali komunističku ortodoksnost, a smatrali su jedni druge izdajnicima komunizma. »Čak misao, kao marksizam, sasvim subordinirana političko-socijalnoj analizi, ne može osigurati direktne prijelaze od svojih pojmova do lozinki konkretne akcije: Staljin, Trocki i Leon Blum se smatraju marxistima.«

Već na samom početku jedna od centralnih tema personalističkog pokreta, dijalektika misli i akcije, poprima nakon vlastitog Mounierova progresivno-povijesnog iskustva u angažiranju sve viši rang egzistencijalnog pitanja: pitanja spora misli i akcije kao dviju antropoloških konstanti čije se inter-akcije na povijesnom kao i na subjektivnom planu kompleksificiraju do tragične dimenzije. U toj perspektivi Mounierov se personalizam pokazuje kao fenomenologija spora između misli i povijesne akcije te kao pedagogija konkretnog izdržavanja toga spora kroz povijesno moguću i moralno dostupnu akciju.

Franjo Zenko

POSUVREMENJENJE KRŠĆANSKE SVIJEŠTI

SUKLADNOST KRŠĆANSKE SVIJEŠTI S DANAŠNJIM ČOVJEKOM AKCIJE

Uz sekularizaciju i osjećaj praznine rad, planski i organizirani rad, pojedinačni, grupni i masovni rad, rad mašinama i pogonima, dnevno-noćni rad, rad koji ne popušta ni zimi ni ljeti, rad u institucijama, u tvornicama, na zemlji i u svemiru — jest također oznaka današnjeg čovjeka.

Ignacije Klug u svojoj knjizi »Die Tiefen der Seele«, koja je izišla tamo četrdesetih godina, opisuje među ostalim tipovima ljudi i dinamički tip čovjeka, ovako: To su ljudi koji žele ostvariti velika djela. Njihova djela ne gase desetljeća ni stoljeća. Njihova su djela trajna i vidljiva kao vrhovi gora. Možda su to katkada mala djela, no nikada bez značenja. U svakom slučaju stvarati jest signatura tih dinamika. Oni moraju studirati, misliti, planirati, istraživati, računati, graditi, preradivati, pjevati, trgovati, slikati itd. Ako se raznolikost povijesnih epoha može okarakterizirati raznim tipovima ljudi, onda naš sadašnji povijesni čas možemo nazvati dinamičkim časom koji je naš globus pretvorio u stari Egipat, u kojem Ramses, današnji čovjek, planirajući, istražujući, računajući, preradujući izgrađuje piramidu progresa. On je sve svoje sile uložio u tu piramidu. I filozofske, izlažući da je jedini čovjekov smisao na zemlji čovjekov svestrani razvitak; i znanstvene, oslobađajući znanost čisto akademskih i kabinetских forma te je orijentirajući prema praktičnim zadacima čovjekovih potreba; i umjetničke, nadahnjujući radni polet velikim vizijama o idealnom čovjeku koji se popeo na vrhunac čovječstva i o idealnom ljudskom društvu u kojem vlada blagostanje i sloboda; i svoje fizičke snage umnoživši im raznim instrumentima efekat u beskraj. Svojim golemim radnim naporom sišao je u korito kozmičke evolucije, oslobodio u njemu zarobljene sile prirode i stavivši ih pod svoju kontrolu otvorio evoluciji nova vrata i poveo je novim pravcima u razgradnju prirode.